

FÖLDESI FERENC

GONDOLATAIM MAGUNKRÓL ÉS A VILÁGRÓL

Ha jogot formálunk az értelmiségi névre, nem szabad megszűnünk kérdezni, vizsgálni a kort, melyben élünk, s értelmes válaszokat keresnünk a kor által fölvetett kérdésekre. Olyan válaszokat, amelyek cselekvésünket irányíthatják.

Az emberek, különösen nálunk, ha valami nem kívánt esemény történik, szeretnek ágaskodni, méltatlanokodni, sopánkodni, aztán – a szóömléstől kimerülve és megnyugodva – apatikus tehetetlenségbe, lustaságba visszahullani. A pátosz lélegzete rövid, hamar kifulladás, az életünk viszont számtalan hosszú órából áll, döntő részét munkával töltjük. Itt csillogni kevesebb esély van, s belátni is nehezebb, hogy épp itt dől el minden. Életünk drámai pillanatai csak annak a sors-rakétának a kilövését vagy valamelyik lépcsőjének beindulását jelentik, amelyet évekig készítünk elő.

Mi az az értelmes válasz, amit a korunk faggatására adhatunk?

Makacs hit saját munkánk értelmében és lehetőségeiben.

A nevelő mindig a jövőnek nevel. Az emberiség, mióta hivatásos nevelés van, soha sem tűzte ki célul nemzedékek változatlan újra termelését. Nekünk is meg van a világos képünk egy jobb és nemesebb emberiségről, melynek kialakításán a nagyon is szerény eszközeinkkel dolgoznunk kell. Bűn lenne ezeket az eszközöket kishitűen lebecsülnünk, használatuktól sajnálni a fáradságot.

Sok tekintetben a mai ember életének, gondolkodásának, magatartásának a pillanatnyilag uralkodó tendenciáival szemben is kell úsznunk. A gondolkodó embernek úgy tűnik föl, hogy korszakunkban sok minden az ember redukcióját hozza magával. Sok ma élő ember úgy látja: az, ami a közösségben vele történik, életét irányítja és meghatározza, tőle abszolút független. A társadalom életének irányítása valahol a feje fölött történik. Ahhoz csak annyi köze lehet mint a régi, vidéki varró lánynak a magazinokban leírt fényes estélyekhez (néhányiket a sok fényévnnyi távolság sem hűtötte le attól, hogy rajongója ne legyen X hercegnőnek, Y grófnénak...). Ez a távolság érzés alakítja ki az önredukáló magatartást: csak azzal törődöm minél többet keressek, ártatlan „élvezeteimnek” nyugodtan hódolhassak. Az arisztotelészi „zoon politikon” helyett, a népben, közösségben gondolkodó helyett így az individualista célszerűség kis praktikáinak lehetünk tanúi: az élet értelme és célja bizonyos javak megszerzése és elfogyasztása. S az ilyenfajta gondolkodás kapja az „életrevaló” dicsérő jelzőt.

Mi az, ami vele szembeállítható?

Az az igény és vágy, ami meg van mindenkiben, hogy a világ jobb legyen, a körülöttünk lévő emberek nemesebbek és becsületesebbek, jobbak legyenek. Ha hiszek az ember emelkedésének, fejlődésének lehetőségében, s kívánom, óhajtom azt, akkor kell is valamit tennem érte.

Úgy gondolom, igaz az a felismerés, hogy az ember egyedfejlődése befejeződött. Az ember azonban mégis fejlődik, de többé már nem egyedeiben, hanem viszonyaiban, intézményeiben, közösségi életének szövődésében.

Néhány példát igazolásul: a tudós nem fejlődik — a tudomány igen. Einstein nem nagyobb tudós, mint Newton, a mai fizika azonban többet tud a világról, mint a 18. századi. Bartók nem nagyobb zenész, mint Bach, Tolsztoj nem nagyobb író, mint Shakespeare — a kultúra azonban mégis csak több embert emel, mint a régi korokban. Az egyes ember mint közösségi, etikus lény minden korban nagyjából azonos arányokban mutatja a becsületes, a hazudozó, a bátor, a megalkuvó, az önzetlen, az egoista stb. típusait.

" F.Feri, azaz Fjodor!

Pengeéles elme. Ha ambíciói nagyratörőbbek, az ország vezetői között lehetne. Ma egy vásárhelyi tanintézet igazgatója. Szeretem és tisztellem őt."

Antal Imre: Pami. EPS Trade Kft. Budapest, 2000. p.133.

A társadalom, az emberi viszonyok azonban fejlődnek (ha lassan is). Ha már most az általunk óhajtott emberi emelkedés kulcsa a viszonyokban, intézményekben, a társadalmi szervezetben van, akkor logikus, hogy mint nevelőknek, azokat az érzelmi, gondolkodás- és magatartásbeli csírákat kell ápolnunk és fejlesztenünk, amelyek a fejlett közösségi élethez nélkülözhetetlenek. Nem csak szavakkal, a gyakorlattal is. Ha nem a nyájember az ideálunk, hanem a közösségi, aki tudja helyét, ismeri kötelezettségeit és jogait, akkor a gondolkodásra, elfogulatlan ítéletalkotásra kell nevelnünk.

Ha fölháborít bennünket a szűklátókörűség, az előítélet, a programozottagyúság, akkor a logikára, a fogalmak tisztán tartására kell nevelnünk. Ha nem az etikai machiavellizmus az eszményünk, akkor világos fogalmakat és egyértelmű magatartást kell kialakítanunk a jó és a rossz, a becsületes és az erkölcstelen, s a többi erkölcsi kategória tekintetében. Ha kívánatosnak tartjuk, hogy a gyerek majdan olyan közösségi ember legyen, aki a jogok és kötelességek dialektikájában gondolkodik és cselekszik, adjunk neki már az iskolában olyan lehetőségeket, ahol hozzászokhat mindehhez. Vannak ilyen lehetőségek? Nagyon sok. Talán pl egy osztálytitkár megválasztásának módjában nem az dől-e el, hogy komolyan vesszük-e azokat a közösségi játékszabályokat, amelyekhez mint felnőttek ragaszkodni szeretünk? Ha mint nevelők, a tanár tekintély bunkójával csapjuk fejbe a leghalkabb jogos tanulói ellenvetést is, akkor vajon nem a szervilizmus bábái vagyunk? Amennyire lehetőségeink engedik olyan szellemben, olyan keretek közt kell nevelnünk, amilyeneket a gyerek mint felnőtt is igényelni fog majd, s törekszik feléjük.

A lényeg: az ember közösségi életének emeléséhez mi adjuk hozzá becsületesen a magunkét.

Rajtunk ne múljon, hogy sikerül-e!

Írtam 1968. augusztus 22-én.

Aki élt akkor, tudja, miért írtam.